U. B. BERGEN
Ms. 200 g

Notater
paa en Reise til Söndfjord fra 5te Junii til 5te Julii 1842, og 18 til 28 Sept s. A. –

Oldsager

Malede Glasruder, med smukke Figurer til Hest og til Fods, findes hos Anders Hougland, i indre Holmedals Præstegjeld. +

Sengested, smukt udskaaret af Eeg. – Et saadant ejes af Ole Tönder i Skjernaglen paa Krogeöen i Evindvigs Præstegjeld. – Han skal have kjöbt det efter en Gjestgiver i Bruköen for 10 Spd. – Stolperne skulle være af udskaarne Figurer. – Skulde ikke Præsten Dahl finde Lejlighed til at undersøge dets Beskaffenhed, og at forhandle, om Sengestedet kan erholdes til et Sogneskoleholder, i [illegible] i Herøe. –

Sproget

*Meinstaae, staae fast saa at Skade og [illegible] deraf (: om et Fiskeland[illegible] :). –

*Tjönneslaus, Tjernlös. –

+ Lehnsmand Haugland [illegible], om muelig at forskaffe [illegible] disse Ruder, og skulde det ikke være skeet, vilde man imidlertid [illegible] og et Par Bondefolk i Nationaldragt, som forestillede [illegible]. –

1842 [illegible]

2.

Natural-Gjenstande.

Jøttegryde. Som Beviis for, at der fan-
tes Jøttegryder neden Vandet af Natu-
"rens ved Slibning af Steen, som Strøm-
"men drager med i Flommen, tog jeg
en liden Jøttegryde, bestaaende af een
[illegible], som jeg fandt i en
fra et Bierg løsrevne Steen, i Strø-
"mmen ved Malbue i Aafjorden.
I samme Steen har været midtersteen en
noget større Jøttegryde, men som,
ved Strømmens Udskyllelse fra Bierget,
er brudt, saa at kun Halvdelen
staaer tilbage. —

Sjelden Søestjerne. — Ved Gaarden Mal-
"bue, i Oens Sogn i Aafjorden, ophen-
"tede jeg paa circa 50 Favnes Dyb d. 10de Junii
en Slags Søestjerne, af omtrent 4 Tom-
"mers Diameter, naar den laae udfol-
"det i en Cirkel. — Den havde 10 Str-
"aaler, besatte med lange, tynde ~~Traa~~
"gulige Traade, der, som endes i en
[illegible] gik ud og bøyer bagud. — Dyrets
Farve var højrød, men falmer ef-
"ter noget Henliggen. — Naar Dyret
blev udstrakt, saae det saaledes ud: A

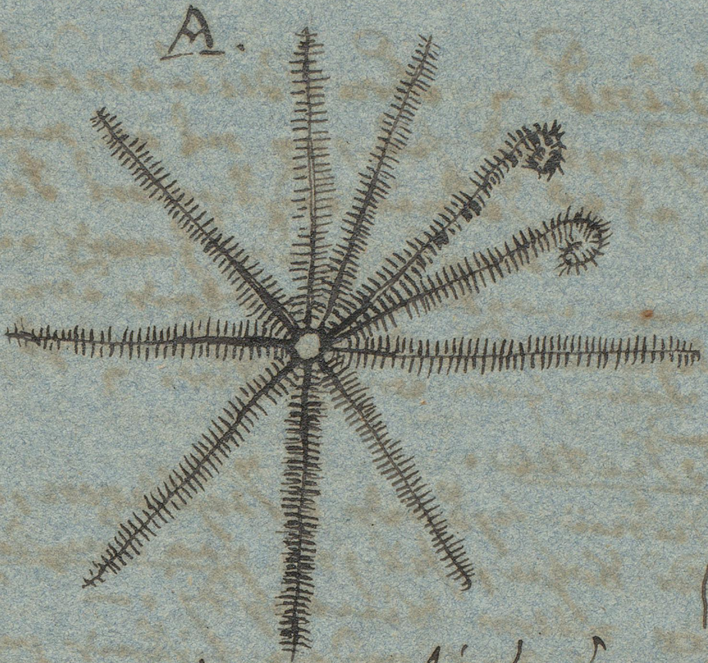

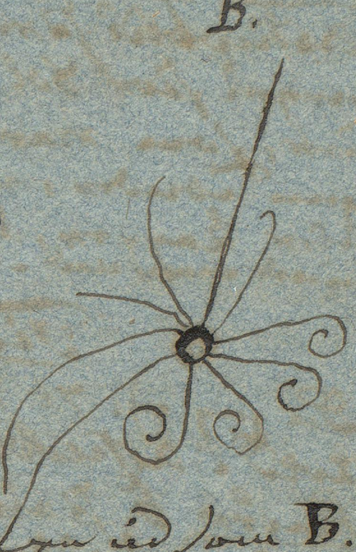

noget sammenbøiet saae den ud som B. Dens Bevægelser vare langsomme. Efter at have iagttaget den i nogen Tid, satte jeg den paa Strandbredden, hvorefter den strax forandrede døde.

Mon ikke dette er Euryale pectinata eller Stella cristata eller Asterias multiradiata? eller en Comatula, der staaer nær ved C. carinata og C. Eschrichtii? Den staaer nærmest ved Comatula mediterranea, men er dog vist ikke samme Dyrart.

Snogespander. Paa samme Sted fandt jeg 3 Expl. af dette Straaldyr: Ophiura norvegica. —

Rød Ophiura. Den af Koren kaldet purpurea. Denne fandt jeg ogsaa Str. Dette Slags har jeg ikke tilforn seet.

Pennatula phosphorea hænger ofte paa Garnene ved Askevold og Sveenøe. I Høsten 1842 fik jeg i mine Garn ved Hyller: Grandinsdet.

7 Junii 1844 saae jeg Lærkeunger ude at flyve.

4.

Foster af Sælhund.

Fra Bulandet i Askevolds Præstegjeld fik jeg et af en meget stor Sæl d. 8de Junii udskaaret Foster, som var langt. Det havde ingen Tænder, men nogle løse, bløde Tænder [illegible] [illegible], lignende Tænderne i [illegible]; i [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible].

cfr. 8:12.

Fiskerie.

Da jeg d. 7de Junii fiskende i Vijlleren, en Fjord i Askevolds Sogn, fik jeg paa kunstigr. Fluer 5 Laxer eller [illegible].

Ved Salbue, i Aasfjorden fiskende jeg d. 10de Junii paa Dorg 2 temmelig store Torsk og en Sei, foruden [illegible] paa en [illegible] [illegible] lidet Fisk.

Oldsager.

Da Landhandler Herford i Sauesund i Foraaret 1842 grov en Grøft paa sin Gaard, fandt han i Jorden en Steenkiile, som han forærede til Præsteenken Hammarsky i Fagervigen. Denne Kiile er tilhuggen, ikke sleben, men skarp og lidt bugtet bider. Den er afbrudt paa Midten, og kun den yderste Deel haves. Den er siden + indtagen i Musæets Samling.

Naturmerkværdigheder

Jordskjælv. – Den 12te Junii, om Morgenen Kl: 5 og 25 Minutter, hörtes paa Askevold et Drön, som blev sterkere og stærkere og omsider lignede en hastigt kjörende, stor Vogns Bragen i en steenbrolagt Gade. – Jorden og Huuset rystede, og Vinduer og Glas klirrede, hvorefter Rystelsen og Drönnet pludselig aftog, i det at Lyden var lig den, som höres naar en voldsom Vindflage trækker sig bort med Skoven. Rystelsen og Drönnet kom fra Syd, og trak sig ~~op~~ mod Nord. – Og i andre Dale og Fjelddaler, hvor det omsider forsvandt, hörtes det som Ekkoet af et svært Kanonskud. Det hele varede omtrent i 20 à 30 Secunder. – For 9 Maaneder siden, d: 10de Septbr 1841, hörte jeg et lignende Jordskjælv paa Askevolds Præstegaard; men dette varede ikke fuldt saa længe, og det gik omtrent den modsatte Vej, ligesom det indfaldt om Aftenen Kl: mellem 7 og 8. – Natten imellem d. 17de og 18de Junii 1842 Kl. omtrent 2, og om Morgenen d: 18de Kl. omtrent 5, hörtes atter 2 Jordrystelser, med lignende af stærkt Drön, som varede omtrent saa længe som det d. 12te Junii. – Fra d. 14de til d. 17de Junii omfaldt megen Regnmængde, Vinde fra Nord og Syd, [illegible] [illegible] og Haglbyger, nagtet Luften [illegible] [illegible] [illegible] og ordentlig.

6.

Sproget

× Jÿstre, blæste koldt. — Deraf kommer nok Navnet Jÿster-Dal, forhen Jostra-dal. — I det gamle norske findes Ordet

× Mott, möl, [illegible]. — Engelsk: moth. —

× Kale, Karl, Dreng.

× Hÿe, idem. Hvoraf det tel. hÿlder, Efterkommere i [illegible] [illegible]

dÿtta, sætte, tilstoppe.

Dÿtting, Dorging, Stene.

raafört } om en brændt, rödt, oppe ved
raarumt } Randen; i.e. om et [illegible];

Oldsager.

Spÿdspidse af Flint, fra Biskop Jens Neumann medfulgte d. 12. Junii tilsendt af et Flinte-Stÿkke, [illegible] udformet i naturlig Störrelse:

Det er fundet i en Ager paa Gaarden [illegible] i Viks-dalen, indre Holmedals Præstegjeld, en Gaard, hvorpaa Oldsager af Flint tidligere ere fundne. — Neumann mener, at dette Fragment hörer til et

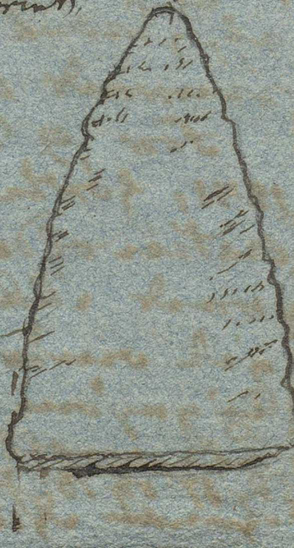

andet, som han forhen har indsendt til Biſkoppen i Bergen. — Om dette er saa, skal jeg nærmere undersøge. —

Navne

Jaran, Mandsnavn i Hardanger. — Det er vel egentlig **Tjaran**, eller som det kaldes i Stavanger Amt: Tjørand.

Desiderius
Desideria } bruges i Kinds Præstegjeld. Det første afkortes til **Dis**, og det sidste til **Disa**. —

Unar, Mandsnavn, bruges, saavidt jeg veed, nu blot i Finmarken; men [illegible].

Unna eller **Unni** forekommer ofte i Bergens Stift. —

Aasuld, **Aasald**, Mandsnavn, bruges i Christiansands Stift. —

Bellest forekommer, meget sjelden, som Mandsnavn i Røldal. —

Oldsager.

Steenmejsel. – Ved Opgravning af en Grøft paa Sollöe Præstegaard i Nordfjord blev en liden Meisel af Grønsteen, 1 1/8 d: lang og 5/8 d: bred, funden i Jorden. – Den øverste Ende rund paa Ydersiden af Eggen, men flad paa indre Side. Og den er overalt saaledes afstumpet, at den godt kan holdes fast mellem Tomml= og Pegefingeren, for at bruges. – Den seer saaledes ud:

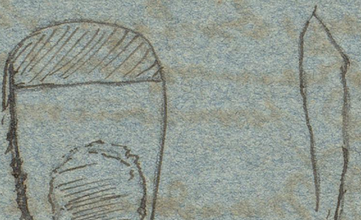

Brynesteen. En liden Brynesteen, funden paa [illegible] Sandagerende, og saaledes udformet i naturlig Steen Stykke:

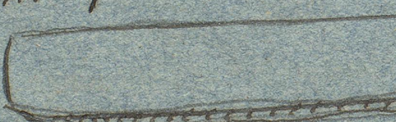

Blev mig tilligemed ovenomtalte Steenmejsle, d: 1ste Junii 1842 tilsendt som Gave til Museet fra Proprietair Wilh. Thoren i Sollöe. –

Mon skulde den her afbildede lille Steenmejsel have været en [illegible] i vore eller de gamle Tider, saadan Steenmejsler have været [illegible] og man ikke [illegible] saaledes havde brugt og [illegible]. – Nogle af de saakaldte Steenmejsler ere saa korte og butte, at de neppe kunne have været brugte uden [illegible]

9

Naturmærkværdigheder

som hændte paa dette færdelagtige Sommer
i 1843 kan anføres:

at Sneen d: 9de Junii, paa Gaarden
Selbue, der ligger med Bugt for det
aabne Hav af Aafjorden, stod 1 Alen
og 3 Tommer høj.

at jeg samme Dag der fandt nogle mod-
ne Jordbær, og store røde Karter
af Multebær.

at jeg paa Eikevold d: 12te Junii spiste
modne Have-Jordbær, samt
Stikkelsbærgrød og Sukkerærter.

at Agrene samtidig allerede da
vare ude i Skyningen, og Rugen-
ne afblomstrede.

at Kirsebær-Karterne samtidig da vare
paa Størr som de største Sukkerær-
ter.

~~at nogle Blomster, saasom:~~

at der i Haugen paa Eikevolds Præstegaard
fandtes ~~modne~~ modne Ribs og Solbær
d: 3die Julii.

Oldsager.

Gravhöje. Paa Gaarden Stöklebust, ved Birkedals-Vandet i indre Holmedals Præstegjeld, er en stor, urört, i Pyramideformig, med Randsteen omgivne Gravhöj, opfört af Steen, og bevoxen med Græs og Træer. — Den er 112 Al. i Omkreds, og har en Skraaningshöjde af 7 a 8 Al. Paa Nabogaarden Strand skal der være 2 lignende Gravhöje, men disse saae jeg ikke. —

Dingemoen i Dale Sogn, ligger omtr. for Tyshougen, paa östre Side af Landeveien, er paa flad Mark en af Steen sat Ring, 60 Al. i Omkreds og 20 Al. i Diameter. — Den ligger lidt nordenfor den af Pastor Christie observerede Steenhöj.

Naturalgjenstande.

Ørredernes Udvikling. — Den 28 Junii saae jeg i Strandene ved Buddeglestrandet en stor Mængde graae, blanke Kugler af Størrelse som en Ert, liggende paa Bunden af Vandet i store Klumper. — Da jeg tog dem op, saae de blanke som Cristal, men havde en mörk Stribe i midten, af Form som en Fisk. — Bønderne sagde mig, at dette var Ørret-Rogn, og at disse Kugler mestens i Julii Maaned svømmede fra hverandre, saa at hver Kugle svømmede om for sig, og at det mörke begynte inden i ~~[illegible]~~ at [illegible] saaledes [illegible] af en Fisk, hvis Bevægelser tydeligen kunde sees, naar man tog nogle saadan Kugler op i Haanden. — Siden [illegible] [illegible] løsnede sig fra hverandre, hvorved de [illegible] og i [illegible] samlede at de saae [illegible] smaa Fiske, svømmende paa Bunden. — Jeg tog adskillige af disse Æg paa en [illegible] Vand, hvor at [illegible] [illegible] Dyr [illegible]; men da jeg kom til Dale Præstegaard, vare de af Rystningen underveys opløste.

Perleskjöl. — I Dale=Elv, i indre Holme dal findes en Mængde store, flade Skjöl, som meest indeholde Perler. —

Nyefödt Selhund. — Den 2den Julii fik jeg en Dagen tilforn födt Selhund, der var 1 Al 6 T. lang, og veied [illegible] 19 [illegible] [illegible] en Halsen 13½ ℔. — Den havde beholdt Ungehaarene, og var gansk glat paa Skindet, omendskiönt den [illegible], som jeg fik d. 8de Junii, endnu havde Ungehaarene siddende tykt [illegible] ~~[illegible]~~haarene. — Denne Unge blev tagen paa et Skjær med [illegible] paa Buelandet. — Den kan tot [illegible] Moder- [illegible], forskrækket over de [illegible] [illegible] Folk, kastede sig i Söen, men [illegible] til Skjæret, [illegible] [illegible] Moderen og [illegible] og, tog Ungen [illegible] ud paa Söen. — De Ungen [illegible] og [illegible] den [illegible] til Landen, og blev optagen af Landsfolkene; [illegible] havde den paa [illegible] i 2 Dage, [illegible] den af og til komme paa Söen. [illegible] [illegible] den Strax [illegible] og til Land [illegible] den stod Folk. I den [illegible] [illegible] ikke Folk, men [illegible] og [illegible] til dem, [illegible] paa [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] at finde

[illegible] i at man klappede den. – Den
gaaer stærkt, hopper [illegible] fra sig og den
stönnede op og til [illegible].

Nilssons Upgivende i Scand. Fauna,
Handbok för Jägare och Zoologer, S. 363,
369. 373 sect. 376 at Ulven fødes sine Unger i Marts, April
eller Maj ~~[illegible]~~ ikke som den med Norges
Jægere [illegible] [illegible] [illegible]. – [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] 8de [illegible], og
– [illegible], [illegible] den [illegible] kom til
[illegible], [illegible] man [illegible], at den var
[illegible] [illegible] at være fuld [illegible]. –
Dens Öyne vare ~~[illegible]~~ [illegible] store, og
[illegible], med en ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible]
[illegible]. – Den [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], at som Mand i en [illegible]
[illegible] kunde følge den. – [illegible]
– [illegible] holdt den [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. – [illegible] den [illegible] [illegible]
[illegible], arbeidede den med [illegible]
i [illegible] for at [illegible] [illegible],
med hvilken den søgte at [illegible] sig.
Jeg gav den før [illegible]
at drikke, og det [illegible] at [illegible]
[illegible] den; [illegible] det var vanskeligt
at faae den til at tage den. – [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] medens den [illegible]
[illegible] [illegible] Den [illegible] sig
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] paa [illegible],
og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] af [illegible]!

14.

Holothuria elegans forekommer undertiden
i Dalsfjorden i Söndfjörd. — Jeg erholdt d:
25de Junii et stort Expl:, som Sorenskriver
Landmark [illegible] havde faaet paa
et Garn ved Tosse-Gaard. ~~En~~ Aar
tilforn havde han paa en Line sammested
fanget et andet Expl:, hvilket var ble-
[illegible].

I Granvindet, ved Gaarden Röyset
Aikevolds Præstegjeld, udførte jeg med
min Skrabe paa een Dag 3 Expl:, i
Septbr: 1842. Sammested er
et fortræffeligt Sted at skrabe paa Dybt
efter Bunddyr. — Der er indtil 200 Favne
Dybt. — Jeg fik der i 5 a 6 Favn: Astar-
te Danmoniensis, Lyonsia norvegica, Pen-
natula phosphorea, ~~Holothuria mollis~~,
Ophiura filiformis, ~~Asterias (nov. spec.)~~
A. angulosa, A. aurantiaca, Sabella peni-
cillus, Amphitrite auricoma, Onuphis
tubicola, Glycera unicornis, Denta-
lium entale, Ascidia mentula, ~~[illegible]~~
Polycera varians, P. clavigera, m. m.
Desuden har jeg sammested i min Skrabe
opfundet: [illegible] maculatus, Virgu-
laria juncea, en Holothuria, nov. spec.,
Brissus lyrifer.

(af Düben og Koren sammen kaldet Astropecten Christii:)

(af Düb: og Koren kaldet. Thyöne raphanus:)